

HVORFOR FEIRER VI LUCIA?

Luciadagen 13. desember er minnedag for den hellige Lucia. Hun led ifølge legenden martyrdøden under kristendomsforfølgelsene i Romerriket tidlig på 300-tallet. I Norden er feiringen blandet sammen med den gamle norrøne Lussi-tradisjonen.

Bakgrunnen for dagens Luciafeiring kommer trolig fra flere steder. I tillegg til martyren og helgenen Lucia og den nordiske vetten Lussi, kan den tyske «Christkindchen» – en hvitkledd jente med papirkrone og brennende vokslys på hodet og som delte ut julegaver til barna, være noe av forklaringen på dagens måte å feire på.

I gamle kirkelig «stjernespill» i middelalderen opptrådte også en hvitkledd engel og lysinnsamler som kan ha vært forløper for vår Lucia.

I følge legendene var Lucia en romersk jomfru fra en rik familie fra Siracusa på Sicilia. Hun led martyrdøden under kristendomsforfølgelsene under keiser Diokletian i år 303. Hun ble anklaget for å ha satt seg opp mot keiserens lover og hadde overtalt sin mor til å gi hele medgiften hennes til de fattige. Det fortelles at hun døde fast i sin tro med en brennende lampe i hånden. Slik fikk hun navnet Lucia = lysende.

LUCIENATTEN

I Norge har Lucienatt eller Lussinatt, natten til 13. desember, også vært forbundet med mye overtro og onde makter. Den ble også kalt «Lussi langnatt» fordi man etter den gamle julianske kalenderen mente det var årets lengste natt, altså vintersolverv. Ifølge gammel folketro var alle slags onde krefter løs denne natten da lys og mørke kjempet om makten.

I norsk folketradisjon fremstår «Lussi» både som en vette (underjordisk) og som tidsangivelse. Lussinatten innleder juleperioden, og den kvinnelige vetten Lussi passet på at arbeidet var i rute til julefeiringen. Merket på den gamle norske primstaven er et lys, et bål eller en flamme eller et beger.

«Lussi» ble av folk oppfattet som en farlig kvinnevette som var ute denne natten, og hun ble brukt for å skremme barna. Ingen skulle være ute under bar himmel «Lussinatten».

Julen ble oppfattet som den farligste tiden for mennesker og dyr gjennom hele året, og med lussinatten åpnet årets skumleste tid. Dette var også den eneste natten i året at dyra kunne snakke med hverandre.

LUSSINATTEN

Lussinatten kom Lussi for å kontrollere at arbeidet til julefeiringen var i rute. Alt grovarbeidet til jul som tresking og spinning skulle være ferdig til Lussinatten og ølbryggingen måtte være i gang. Lussi kontrollerer at julematen lages og fristene overholdes. Hun smakte på juleølet, kom med kakespaden, bivånte lefsebakinga i eldhuset og ropte ned i skorsteinspipa: «Inkje bryggja, inkje бага, inkje store eld hava!»

Oppdaget Lussi at ting ikke var som de skulle ble hun rasende og kunne ødelegge pipa.

HVORFOR FEIRER VI LUCIA? FORTSETTELSE

LUSSEKATTER

Lussekatter er gjærbakst som bakes til Luciadagen. Skikken kommer opprinnelig fra Sverige, men tradisjonen har blitt en fast matskikk i førjulstiden i Norge.

Fra gammelt av fikk gjerne buskapen noe ekstra godt, en «lussebit» for å verne seg mot onde makter den farlige lussenatten. Etter hvert ble det skikk at også menneskene fikk en ekstra god frokost på Luciadagen. På begynnelsen av 1800-tallet ble det vanlig på storgårder i Vest-Sverige at en ung kvinne, utkledd som engel med en krans av levende lys i håret, serverte lussefrokost for herskapet før soloppgang på Luciadagen. Dette er sannsynligvis opphavet til skikken med servering av lussekatter.

Lussekattene bakes med safran som symboliserer sola og lyset, og spiralformene som er et gjennomgående tema i de ulike figurene i bakverket, er eldgamle symboler på sol og liv.